

Povesti iz avstrijske zgodovine.

(Piše Al. Stroj.)

X.

Karol V.

Najiminitnejši vladar šestnajstega stoletja je bil Habsburžan Karol V. Vladal je v Avstriji, na Španjskem in v mnogih ameriškanih deželah, tako da nikoli ni solnce zašlo v njegovem kraljestvu; kadar je bila v Ameriki noč, sijalo je Avstrijcem solnce. Karol V. je bil hraber vojskovodja in umen državnik; bil je pa svojim podložnikom tudi posebno skrben oče, pravičen in dobrotljiv vladar. Več vzgledov njegove pravičnosti in dobrotljivosti nam je ohranila zgodovina.

Med kraljevimi plemiči, ki jih je imel Karol v svoji službi, bil je tudi šestnajstletni mladenič Ajala. Njegov oče se je udeležil nekega upora in je pri tem zgubil vse svoje imetje. Živel je v veliki revščini. Silno je bilo sinu hudo, ko je zvedel, kako se godi očetu. Rad bi mu bil pomagal, a ni mu bilo mogoče. Denarja ni imel, jedil pa, ki bi si jih bil rad pritrgal, ni mogel domov pošiljati. Slednjič ga ljubezen do očeta zapelje, da stori nekaj pregrešnega. Vsi plemiči so imeli v kraljevi konjušnici konje, ki pa niso bili njih lastnina. Mladenič Ajala skrivaj proda konja, in denar, ki ga zanj dobi, takoj pošlje svojemu očetu. Nadkonjar to kmalu zapazi in pové cesarju. Karol ukaže mladeniča strogo kaznovati, kakor so zahtevale tedanje postave. Ko je pa kazen prestal, poplačal je tudi blagi cesar njegovo hvaležnost in ljubezen do očeta. Imenoval je mladeniča za častnika pri svoji telesni straži, kjer je imel toliko zaslužka, da je lahko podpiral svojega ubogega očeta.

Ko je Karol V. bival na Nizozemskem, peljal se je nekdam od Antwerpna do Bruselja. Na poti so povozili konji ovco, ki se ni mogla ogniti. Pastir je šel k sodniku onega okraja in ga je prosil, naj mu preskrbi odškodnino. Sodnik je dogodek sporočil najvišji oblastniji, cesarskemu dvoru. Neki cesarski svetnik je takoj jako oostro odgovoril sodniku in ga pokaral, kako si upa cesarja, ki mu je pol sveta podložnega, s tako malenkostjo nadlegovati. Sodnik se pa ni dal prestrašiti, ampak je odgovoril: »Modri cesar Karol V. me je izbral za sodnika, da razsojam po svoji vesti. Popolnoma se klanjam svojemu gospodu in cesarju, vendar odgovor svoje sodnijske službe bom dajal jedino le Bogu v nebesih.« — Cesar je vse to zvedel, ukazal je pastirju dati trikrat toliko denarja, kakor je bila ovca vredna, značajnega sodnika je pa poklical na svoj dvor in si ga je izbral za svojega svetovalca.

Modro je vladal Karol V. do l. 1556. To leto se je pa odpovedal cesarski časti. Zadnje dni svojega življenja je hotel preživeti v samoti, oddaljen od posvetnega hrupa, kjer je toliko lažje pobožno molil in se pripravljal za smrt. Naselil se je v nekem španjskem samostanu. Brez dela in opravila tudi v visoki starosti nikdar ni bil. Ob ugodnem vremenu je obdeloval majhen vrtiček ali pa je časih jezdaril s svojim spremljevalcem po bližnjem gojzdu; ob slabem vremenu pa je s pomočjo izurjenega strojeslovca Turrianija iz-

deloval priprave, ki so bile koristne samostanu, ali pa tudi razne ure. V svojih sedmerih sobah je imel nad 100 ur. Večkrat si je prizadeval naravnati vsaj dve uri, da bi prav jednako šli in kazali. Toda ni se mu posrečilo. Zato je nekdanj bridko potožil: »Kako sem se motil! Ves čas svojega vladanja sem se trudil, da bi se milijoni mojih podložnikov ravnali po mojih željah, in sedaj niti dveh ur ne morem tako uravnati!«

Samote cesar odslej ni nikdar zapustil. Pred smrtjo bi bil rad videl svoj pogreb. V samostanski cerkvi je dal postaviti rakev, pregrnjeno s črnim suknom; menihi so opravljali pogrebne molitve. Zelo ginjen se je udeleževal cesar tudi sam pomenljivih obredov. Blagi vladar je umrl l. 1558. Spoštovali so ga sovražniki in prijatelji.

Legenda o liščku.

Bil zgodovine večno važni dan je:
Učitelj blagi, visočin Gospod
Izpolnjeval prerokov sladke sanje,
Adamov v krvi je opiral rod.

I liščku tožna dušica trepeče;
Cvrči, svari — a klic je ta zaman.
Na križ druhalí goste zró besneče
Kot skala trd počesto je zemljan.

Prizor grozán! Priroda vsa žaluje,
Nevidna moč pretresa vso zemljó,
Nad njo obupno, čuj! vihar vzdihuje,
Zaprlo solnce je tožeč okó.

Nevtrudno obletuje ptič razpelo,
Pihlja Gospodu hlad v množino ran —
Krví, glej! pade kaplja mu na čelo,
Na prsi — rujna kot pomladen dan.

Odtlej je liščku čepica rudeča,
Prsljik kot zarja robí trak srebrn,
In gombic vrsta solnčno se žareča,
A prej kot noč je liščkov rod bil črn.

Fr. Klemenčič.

Iz naše vasice.

(Piše Janko Barlé.)

XXVII.

Vas je vas, mesto je mesto. Drugače je v mestu, drugače v vasi. Ni treba, da vas vodim v velika mesta, tudi v manjih je marsikaj drugače, kakor pa v naši vasici. Velike hiše po vrsti jedno do druge, bolj čedne ulice, množico ljudij, pisane obleke — vse to najdeš v mestu, a v vasi bi tega zaman iskal. In pa prodajalnice, hencajte, to je kaj videti! Človek bi se postavil kakor prikovan tja pred ono velikansko okno in gledal raznovrstne predmete, katere je ondi tako mikavno porazvrstila spretna roka trgovčeva. Kar ti le srce poželi, najdeš ondi. Hočeš obleke, evo ti najraznovrstnejšega blaga, napravljenih velikih in malih oblačil in pokrival; hočeš